

היסטוריה של הלבדיות

חברות דתיות מוקדמות

ההתבודדות כמימד חיובי, שבו משעים בחורים יוצאים למצוא את הדרך לתיקון החברה. הנביאים, הנזירים ושאר המתבודדים מחפשים הגמלויות במדבר, ביער או במערה, ממוש שקול זמנה דקה יכול להישמע רק בכל השקט

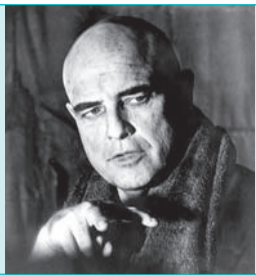
הנצרות הפרוטסטנטית

האדם המודרני נולד, והוא כבר יכול למצוא את האל מתוך התבוננות בנפש פנימה. עם המצאת הדפוס, קריאה היא חובש מחהליך, כי היא מאפשרת לנפש "לפגוש בעצמה בתבונה לטקסט"

התקופה הרומנטית

ההתבודדות נחפזת מממלית לתמישה. המפגש עם האני נעשה לא באמצעות האל אלא באמצעות הטבע, וכדי להיפגש עם הטבע היה צורך לצאת אליו. המשורר היה ליושב של הנביא החברתי ומולד החיקוי הרחבות, וההתבודדות התקיימה בתוך יחסים חברתיים

המודרניזם

את ההקשר החברתי החליפו חומת אישיות בצורה ונרקיסים נוסח פרויד: הנפש אינה נגישה לאתר, ולכן אין לה ברירה אלא להיות לבד. הגויניזם הוא הולדת, חוסר המאיימת אפשר לבחור כך פנימה. הכלב נעשה מסע במרחבים פנימיים עצומים ומאיימים, כמו זה של קולונל קורץ ביבל האפילה"

המאה ה־21

האני העכשווי רוצה להיות מזהה, מחובר ונראה. אנתו חיים בהתייחס לאחרים, והלבדיות נעלמה מחיינו. הטכנולוגיה גוזלת את יכולתנו להיות לבד. ובעצם לא הטכנולוגיה עושה זאת. אנתו עושים את זה לעצמנו. עד לא מזמן היה קל להרגיש בודד. עכשיו זה בלתי אפשרי להיות לבד

צילום: גלעד קולרצ'יק, שאטרסטוק, MCT

מיין או מרומה – מחויק אנתו מחוברים לכוורת האלק' טרונית; ובמקביל, מגע ריצ'רדי נעשה יותר ויותר טפל לעיקר. המטרה עכשיו, כך נרמז, היא להיות מוכר. כמה חברים יש לי בפייסבוק? כמה תוצאות מניב חיפוש השם שלי בגוגל? כמה קוראים יש לבלוג שלי? הנראות מה זקת את הביטחון העצמי שלנו, ונהפכת לתחליף מדרגה שלישית למגע ממשי. עד לא מזמן היה קל להרגיש בודד. עכשיו זה בלתי אפשרי להיות לבד.

אבל מה משמעותה של חברות כשיש לך 532 "חברים"? כיצד זה מגביר את תחושת הקירבה שלי כשאני קורא בפייסבוק שסאלי סמית' (שלא ראיתי מאז התיכון, וגם או לא ממש היינו חברים) "מכיתה קפה ובוהה בחלל"? הסטר דנטים שלי אמרו לי שיש להם מעט מדי זמן לאינטימיות. מובן שאין להם בכלל זמן להתבודדות.

לפחות חברות, אם לא אינטימיות, היא עדיין משוה שהם מחפשים. אבל נראה שאין להם כל רצון בלבדיות,

לא ניתן להגיע למצוינות בלי היכולת להיות לבד. והלבד אינו מנומס בחברה שהפכה את הנחמדות לערך עליון. להפריד בין האני לחברה פירושו להתחיל לחשוב על עצמך מעבר לה

הם מעולם לא שמעו על זה ואין להם מושג מדוע זה כדאי. השימוש שלהם בטכנולוגיה – אה, למען ההגיינות, השימוש שלנו בטכנולוגיה – נראה כמאמץ עקבי להרוץ את האפשרויות להיות לבד. ניסיון ממושך, בעונות יושבים לבד מול המחשב, לשמור את הנוכחות הרמיונית של הוולת. כבר ב־1952 כתב מבקר הספרות ליונל טריי־לינג על "הפחד המודרני מפני ההתנתקות מן הקבוצה החברתית, ולו לרגע". מאז הצלחתו להצטייר באמצעים שימנעו מהפחד הזה להתגשם. ואין פירוש הדבר שהת גברנו עליו; וכרו את התלמידה שלי, שלא יכולה לשבת לבד אפילו כדי לכתוב עבודה. ככל שאנחנו מצליחים יותר להימנע מלהיות לבד, כך אנתו מצליחים פחות להתמודד עם הפחד מפני הלבד.

תחושת השיעמום של הדור הקודם יכולה להבהיר את העניין. יש קשר הרוק בין ברירות ושיע' מוש, שתי תחושות מודרניות טיפוסיות. תהליך הפירבור, שחיסל את הגירויים ואת החברתיות שאפיינו את חי הכפר המסורתי והעיר, החמיט את הטייה לחוש ברירות ושיעמום. אבל עידן השיעמום הגדול, לדעתך, הגיע עם הטלוויזיה, בריוק משום שהטלוויזיה היתה אמורה להקל את התחושה הזו. שיעמום אינו תוצר הכרחה של העירי עשייה, הוא רק החוויה השלילית של המצב הזה. הטי' וויזיה, שהעלימה את הגורל הרגים את לבורה יפה מעש, מונעת מאיתנו לגלות כיצד ליהנות ממנו. למי עשה, היא הופכת את המצב הזה למאיים ובלתי נסבל.

אנחנו פוחרים מפני השיעמום – ולכן אנתו מרליקים את הטלוויזיה. אני מרבר מניסיון. גלתי בשנות השישים והשבעים, עידן הטלוויזיה. חונכתי להיות משועמום: השיעמום טופח בקרבי כמו צמח נדיר. כבר נטען שהחברה הצרכנית רוצה שנהיה מותנים להשתעמום, כי השיעמום מייצר שוק ולגירויים. נדרשו לי שנים לגלות – ואני עדיין נאלץ להיאבק בשיעמום, נגרם לי נוק בלתי הפיך במובן הזה – שהעובדה שאין לי מה לעשות היא לא בכוחה משוה רע. האלטרנטיבה לשיעמום היא הכטלה: פתיחות פסיבית אל העולם.

וז בריוק החכרה שמשמעת מרעיון הלבדיות, שהיא לבדירות מה שהבטלה היא לשיעמום. ברירות אינה היע' דר תכרה, אלא הצצר על ההיעדר הזה.

האינטרנט הוא מכשיר רבי־עוצמה לייצור ברירות, כפי שהטלוויזיה היא כלי להפקת שיעמום. אם שש שעות של וויזיה ביום מייצרות כישורי שיעמום, חוסר יכולת לשבת במנוחה, כך מאה הורעות טקסט ביום מייצרות כישורי ברירות, חוסר יכולת לשבת לבד. מידה מסוימת של שי עמום וברירות היא בלתי נמנעת. בעיקר בקרב צעירים, אבל הטכנולוגיה מגבירה את התחושות הללו. אם השי עמום הוא הרגש המרכזי של דור הטלוויזיה, הברירות היא הרגש הגדול של דור האינטרנט. אנתו איברו את היכולת לשבת בשקט, את כישורי הכטלה. הם איברו את היכולת להיות עם עצמם, את כישורי ההתבודדות.

וכשאברו את הלבדיות, מה הם איברו ראשית, את הנטייה להתבוננות פנימה, את הבחינה העצמית שהפיר ריטנים, הרומנטים והמודרניסטים (וגם סוקרטס, לצורך העניין) מיקמו במקור חי הרוח, החוכמה והנימ' סים. אברה גם היכולת לקריאה ממושכת. קריאה כיום פירושה רילוג ורפיון; המש מוקות באותו עמוד באתר נחשבות לנצה. זו אינה קריאה מהסוג שתיארה מרילין רובינסון: מפגש עם אני נוסף בתוך דממת הברירות הרונחית.

הפסקנו להאמין בנפש הבורדה. המר' דל הפסיכולוגי הנוכחי הוא של הנפש הח' ברית. הפסיכולוגיה האבולוציונית מלמדת אנתו שהמוש שלנו התפתח כדי לפרש סימנים חברתיים מורכבים. מרענים קוגניטיביים אומרים לנו ש"תהליך קבלת ההחלטות שלנו מושפע מאוד מהק שרים וברירות"; חוקרי מוח ש"אנתו מתארגנים לפי ההתקשרויות שלנו"; וסוציולוגים שההתנהגות שלנו מושפעת "מכוחן של רשתות חברתיות". אין מרחב נפשי שאיננו חברתי.

אתרי אינטרנט החליפו את היומן ואת המכתב כדרך לייצר ולתקשר את העצמי. מכך משתמע לא רק שאפשר לתקשר אותו לעולם כולו במקום רק לי ולמקורבים, ולא רק שאפשר לעשות זאת בצורה גרפית ופרפורמטיבית – אלא גם שאפשר לעשות זאת בצורה שלמה. נדמה שצעירים כיום סבורים שהם מסוגלים לת' קשר את עצמם זה לזה באופן מלא. בדמה שהם חסרים את תחושת העומק של עצמם, ואת הערך של הסתרת חלקים מעצמם.

אלו הם היו מבינים זאת, הם היו מבינים גם שהלבדיות מאפשרת לנו לשמר את תחושת השלמות של האני ואת לחקור אותו. וויגיניה וולף הרגימה זאת בצורה יפה פיה. ברומן "גברת דאלווי", בין שטיטה ברחובות לבין הניצוח על המסיבה, בין ההומנה האורבנית להמולה הח' הניצוח על המסיבה, בין ההומנה האורבנית להמולה הח'

ברתית, קלריסה עולה "כמו נזירה פורשת" לעליית הגג בביתה. כמו נזירה היא שבה למצב שהיא עצמה חווה כסוג של תולים. ואין פירוש הדבר שהיא מתחסרת. התולים הם הסימן המוחצן של סגירות רוחנית, של אני שאיננו נגוע בזיר העולם, של נפש ששימרה את שלמותה כסי' רובה לדרת אל הכאוס והפירוד העצמי של יחסים מיניים וחברתיים. הלבדיות היא הן הרימוי החברתי של המצב הזה והן המצבע להתקרב אליו. הרימוי הכולט של ערך הלבדיות כ"גברת דאלווי" הוא האשה הוקנה שקלריסה

אנשים כיום סבורים שהם מסוגלים לתקשר את עצמם זה לזה באופן מלא. הם חסרים את תחושת העומק של עצמם, את הערך של הסתרת חלקים מעצמם

רואה מחלונה. "כאן יש חדר אחר", היא חושבת לעצמה, "ישם חדר אחר". אנתו לא רק יצורים חברתיים: כל אחד מאיתנו הוא גם ישות נפרדת, בודד בחור, עצמי ייחודי באופן פלאי ומסוגר בתוך עצמו באופן מסתורי.

להפריד בין האני לחברה פירושו לה' תחיל לחשוב על עצמך מעבר לה. הלבדיות, אמר אמ' רסון, "היא חברה קרפנית לגאונות (...). זה אשר שואף לעורר השראה ולהוביל את בני מינו חיובי להישמר מפני המסע לצד נפשותיהם של אחרים, מפני החיים, הנשימה, הקריאה והכתיבה תחת העול היומיומי והשחק של דעור תיהם". עלינו להישמר מפני המומנטום של הקונצנזוס האינטלקטואלי והמוסרי – בייחוד, הוסיף אמרסון, בשנות הנעורים. אי אפשר להגיע למצוינות אמיתית – אישית, חברתית, אקדמית, פילוסופית, מדעית או מוסרית – ללא לראות, לחוש ולממדי. התנהג בין הז' רסון, "לצורך הגשמת מטרות ציבוריות ואוניברסליות".

חורנו אל הנביא, הטר אחר כיוון ודרך בברירות מזהרת. וזהו הדבר האחרון שיש לומר על הלבד – הוא אינו מנומס. היכולת לצעוד צעד אחורה ולהתבונן בחיים ממרחק מסוים גורמת לנו להיראות מעט לא נעימים לבדינו. באנגלית (gregarious) הוא "חלק מהעדר". חרפה, העניין המנומס, ההומנה המוויפת – לערך עליון. החברות אולי נשמטת מידינו, אבל מקרה החברתיות שלנו נע' שתה אוניברסלית. אין זו אלא שפירוש נוסף למילה "חברות" באנגלית (gregarious). הוא "חלק מהעדר". אבל שימור תחושת העצמי שווה כמה רגשות פגועים. השואפים ללבדיות צריכים לא לחשוש לעמוד לבד. ■

מתבונן על העולם החדש

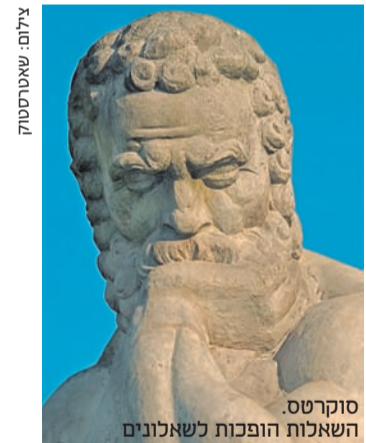
שיזף רפאלי

פילוסופיה ניסויית

היא הענף החדש במשחק הכיסאות המוזיקליים של המדע. הכימיה עושה בשנים האחרונות שימוש גובר במודלים פיזיקליים. חלק מהפיזיקאים מתבססים יותר ויותר על מודלים מתמטיים. המתמטיקאים, בתורם, האמירו לספירות כל כך תיאורטיות שהם משוכנעים שהם פילוסופים. והפילוסופים? אלה יורדים פתאום אל השטח.

הפחות אלגנטיים היו תמיד משוה שפילוסור פים השאירו לאחרים, הם, לכל היותר, עסקו בנטיים מחשבתיים, "כאילו" ניסויים: המ' ערה של אפלטון, החדר הסיני של ג'ון סרל, החתול של שרדינגר. הניסויים האלה נשארו בתוך הראש, אף פעם לא יצאו לפועל. עכשיו הפילוסופים החדשים צועדים צעד גדול קדימה. במקום לשחק ב"נדמה לי", הם עושים מחקרים. במקום להפוך את השאלות האתיות הכב' דות לניסויי חשיבה, הם מפנים אותן למש' תמשים במקרים. בממצאים הם משת' משים להוכחת טיעונים. האם זו העד' נה הנכונה לפילוסופיה? האם הנוצות החדשות שבהן היא מתהדרת יאפשרו לה שוב לפרוס כנפיים ולהמריא?

צריכים מכשור, מאיצי חלקיקים ומעבדות יקות. תקציבי המחקר של חוקרים בכל' נחשבה הדיסציפלינה הזאת לפסגת החוכ' מה האנושית. "פילוסופיה", כלומר "אהבת הדיע", היתה נתחום ששלט בעולם הרוח ובמוסדות אקדמיים. אפלטון ועמיתיו הפי' לוסופים הקדמונים – מיון, אפיט, מההרודת – שלטו בתחום. הם היו המקורות המוכרים ביותר שנהגנו לצטט, ובהם נהגנו להיתלות. אבל בשנים האחרונות חל כרסום במעמדה, והדיסציפלינה נעשתה חבוטה. פילוסוף היא כבר לא מחמאה, להתפלסף הוא אפי' לו כינוי גנאי. ענפי מדע אחרים וזכים ליותר תהילה, התעניינות, ביקוש, תק' נים וכסף. דווקא מתוך התחרות הזאת בתוך האקדמיה צמח התחום החדש.

ב"נדמה לי", הפילוסופיה הניסויית עושה מחקרים וסקרים. היא מנערת את האבק מהסטריאוטיפ של הפילוסוף המנותק

מי שנפתסים כאילנות גבוהים יותר. פתאום הם מוצאים קרובים בתחומי מחקר אחרים, והביולוגיה היא הפופולרית ביותר; כמעט כל פקולטה אפשר למצוא עכשיו מי שרואה עצמו שייד למסורת האבולוציונית. ענף מרכזי בכלשנות הוא הכלשנות החישה בית. העוסקים בפוליטיקה הם פתאום מדעי' ני מדינה. והנה באה הפילוסופיה הניסויית. עשרות פילוסופים באוניברסיטאות שונות בעולם מסרבים להתיישר עם הס' טריאופים של הפילוסוף המאובק המנותק, ומפחשים דרכים שלש שיטות כמותיות – בעיקר שאלונים וסקרים – בחקר נושאים פילוסופיים קלאסיים. הוגי הדעות המסור' תיים התמקדו בהגיגים, ונמנעו משיטות מחקר "נתונות", שבהן מלכלכים את הדידים בשטח ומעמתים את ההגיגים עם עובדות. האירודאות, הדעש בנתונים ומערכי המחקר

מבקרים לא חסרים.

הפילוסופיה הניסויית, לפחות עד כה, אינה ממש ניסויית, במובן המדויק של המילה. רוב העבודות בתחום נשענות על מתודולוגיה של דגימה אקראית וסקרים, ולכן אינן ממש מוכיחות סי' בתיות. חסרה כאן האלגנטיות שמא' פיית את הפילוסופיה האנליטית הקלאסית. יתרה מזאת, הפילוסופיה הניסויית אינה מתביישת בכך שחלק מהמוטיבציה שלה נוגע בכלל לתר' מית. העוסקים בתחום לא רק משת' משים במינוח הנוצץ Experimental Philosophy, הם אפילו מנסים להפגן המדעי החדש X-Phi.

יש מי שיה נזמעי לו זול, אבל אני דווקא מקבל בברכה את החידוש. לא יכול להיגרם נוק מהוומות דם חרש או מניעור האבק מעל הדיסציפלינה. אני לא חושש מטרנדים אינטלקטואליים, גם אם הם רק אופנות חולפתות. לא צריך לקחת כל דבר ברצינות תהומית. נכונות להקשיב למגמות האלה יכולה, אם הן מהפכניות וקוראות תיגר על הקיים, לאפשר לאמת לצוף. העולם הרי לא נברא ואינו קיים על עשרות פילוסופים באוניברסיטאות שונות בעולם מסרבים להתיישר עם הס' טריאופים של הפילוסוף המאובק המנותק, ומפחשים דרכים שלש שיטות כמותיות – בעיקר שאלונים וסקרים – בחקר נושאים פילוסופיים קלאסיים. הוגי הדעות המסור' תיים התמקדו בהגיגים, ונמנעו משיטות מחקר "נתונות", שבהן מלכלכים את הדידים בשטח ומעמתים את ההגיגים עם עובדות. האירודאות, הדעש בנתונים ומערכי המחקר

